

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תוכן

- א. במקום תפילין שנאמר לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר ... נבזה עצמנו בפרהסיא .. גלינו גלותינו מכפרת עלינו.....1
- ב. למה יוצאין לבית הקברות ... חד אמר הרי אנו חשובין לפניך כמתים וחד אמר כדי שיבקשו עלינו מתים רחמים ... איכא בינייהו קברי נכרים2
- ג. הזקן שבהן אומר לפנין דברי כיבושין ... אחינו לא שק ותענית גורמים.....3
- ד. אדם שיש בידו עבירה ומתודה ואינו חוזר בה למה הוא דומה לאדם שתופס שרץ בידו שאפילו טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה3
- ה. עמדו בתפלה ... אין מורידין לפני התיבה אלא אדם הרגיל ... מטופל ... ופרקו נאה ושפל ברך ... ובקי בכל הברכות כולן4
- ו. זהו שביתו ריקם מן העבירה ... זה שלא יצא עליו שם רע בילדותו ... זה שליח צבור ... שאינו הגון היורד לפני התיבה.....4

דף טז.

א. במקום תפילין שנאמר לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר ... נבזה עצמנו בפרהסיא .. גלינו גלותינו מכפרת עלינו

בזמן שהיו נוהגים סדר המשנה בתעניות על עצירת הגשמים, בכל יום משבעה תעניות אחרונות של גשמים, מתפללים על סדר זה¹: מוציאים את ספר התורה והתיבה לרחובה של עיר, כדי להתבזות בפרהסיא, וכן משום גלות, שגלינו מביהכ"נ וגלות מכפרת עון. ואם אין יכולים להתפלל ברחוב מפני הנכרים יתפללו בבית אחר.

וכל העם מתקבצים ומתכסים בשקים למעלה על הבגדים², לומר הרי אנו חשובין לפניך כבהמה. ונותנים אפר מקלה³ על גבי התיבה ועל גבי ספר

¹ שו"ע ונו"כ תקעט א

² וכתב המ"א דנמשל לבהמה שדרך לכסות בהמה בשק

³ כלומר אפר של דבר שנישרף, לאפוקי עפר בעלמא שגם הוא נקרא אפר

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תורה, משום עמו אנכי בצרה א"נ בכל צרתם לו צר כדי להגדיל הבכיה ולהכניע לבם.

ואחד מן העם⁴ נוטל האפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין, במקום הנחת תפילין, כדי שיכלמו וישובו, וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו קודם תפלת שחרית.

**ב. למה יוצאין לבית הקברות ... חד אמר הרי אנו חשובין
לפניך כמתים וחד אמר כדי שיבקשו עלינו מתים רחמים
... אינא בינייהו קברי נכרים**

בשבע תעניות האלו, אחר שמתפללים, יוצאים כל העם לבית הקברות ובוכים ומתחננים שם, כלומר: הרי אתם מתים כאלו, אם לא תשובו מדרככם. וכן כדי שיבקשו המתים עלינו רחמים. ולפיכך אין ללכת על קברי נכרים אפילו אם אין שם קברי ישראל⁵.

ומטעם זה יש נוהגים⁶ לעלות לקברי צדיקים בתעניות ובמיוחד התשעה באב בכל ערב ראש חודש, ותלמידי חכמים ובני ישיבות אין להם להרבות בזה ולבטל מלימודם כדי להתפלל בקברות צדיקים, שאין לך דבר גדול יותר מלימוד תורה.

ומותר לומר תהא מליץ יושר ותתפלל בעדינו לה' יתברך, דמכיון שאומר לו שיתפלל להיות"ש הרי אין זו מגמה למת עצמו, אלא כמו שמבקשים מצדיק חי⁷ שיתפלל בעדו, אבל להתפלל למת עצמו שיענהו לכו"ע אסור⁸.

⁴ והא דאינם נוטלים בעצמם ונותנין על ראשם היינו כדי שיתביישו מאהרים שעיי"ו בושתן מרובה. מ"ב שם ה
⁵ משנה ברורה שם יד דלא כהשו"ע שהזכיר רק הטעם הראשון שהרי אנו כמתים ודלא כהרמ"א שם סעי' ג שהתיר ללכת לקברי עכו"ם מטעם זה

⁶ עיין ילקוט יוסף שבת ה הערות סימן תיז - תענית בערב ראש חודש אות טו

⁷ ועיין מנח"י ח"ח סי' נ"ג שכתב דמטעם זה יש ענין להניח פיתקאות (קויטליך) על קברות הצדיקים כמו שנותנים לצדיק בעודו חי, דגם לאחר מיתה נקרא חי.

⁸ גשר החיים פכ"ט אות ט' עמ' ש"ט, ועי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' רצ"ג ודרכי תשובה סי' קע"ט ס"ק לו. ועי' בארוכה בס' גשר החיים להרי"מ טוקצינסקי ח"ב פכ"ו

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ג. הזקן שבהן אומר לפניו דברי כיבושין ... אחינו לא שק ותענית גורמים

בתעניות הנזכרות אחר שנתנו אפר כנזכר, מעמידים ביניהם זקן חכם, והם יושבים, לא היה שם זקן חכם, מעמידין חכם, לא היה שם לא זקן ולא חכם, מעמידין אדם של צורה⁹ כלומר בעלי קומה כדי שישמעו דבריו ויקבלו להמריך הלב.

ואומר לפניו דברי כיבושים דברים שכובשין ומעוררין הלב לתשובה – אחינו, לא שק ולא תענית גורמים, אלא תשובה ומעשים טובים, שכן מצינו שלא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם, אלא: וירא אלהים את מעשיהם (יונה ג, י), ובקבלה הוא אומר – קרעו לבבכם ואל בגדיכם (יואל ב, יג), ומוסיף בענינים אלו כפי כחו עד שיכניע לבם וישובו תשובה גמורה.

ד. אדם שיש בידו עבירה ומתודה ואינו חוזר בה למה הוא דומה לאדם שתופס שרץ בידו שאפילו טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה

כל המתודה¹⁰ בדברים ולא גמר בלבו לעזוב¹¹, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ, וכן הוא אומר ומודה ועוזב ירוחם.

⁹ והרא"ש פירש דחכם היינו כל שמינהו כ"ד פרנס על הצבור ואדם של צורה היינו ת"ח ולא נמיר כחכם א"נ שראוי למנותו פרנס על הצבור.

¹⁰ רמב"ם הלכות תשובה פרק ב הלכה ג

¹¹ לכאורה זה היפך פירש"י ז"ל שפ"י בגמרא שם אדם שיש בו עבירה ואינו חוזר בה שיש בידו עון גזל ואינו משיב את הגזלה אשר גזל ורבינו מפרש שהענין הוא נמירות הלב דס"ל דלאו מילתא פסיקתא היא דהאי קרא דמודה ועוזב בעון גזל דוקא הא מצי מיירי נמי בשאר עונות שבין אדם למקום דלא שייך בהו אלא וידוי וחרטה שלא ישוב לכסלו עוד והכי משמע לישנא דקרא דקאמר ומודה ועוזב ירוחם ואי האי ועוזב הוא שישב את הגזלה לפי פירש"י הרי הוא היפך הדרשה דרב אדא בר אהבה דקאמר דצריך שישב את הגזילה בתחלה ואח"כ ישוב בתשובה דאל"כ הוא כטובל והשרץ בידו והראיה שמביא הוא ומודה ועוזב שבתחלה יתודה ואח"כ עוזב אלא ודאי שפ"י הכתוב הוא שצריך שיתודה תחלה ויאמר הטאתי עויתי פשעתי ובכל העבירות מיירי ואח"כ צריך שיעזוב הטאו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד ואז ירוחם. בארות המים שם

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ה. עמדו בתפלה ... אין מורדין לפני התיבה אלא אדם
הרגיל ... מטופל ... ופרקו נאה ושלל ברך ... ובקי בכל
הברכות כולן

בתעניות הנזכרות אחר גומר דברי כיבושים עומדים בתפלה ומעמידים
שליח צבור הראוי להתפלל בתענית אלו, ואם היה אותו שאומר דברי
כיבושים ראוי להתפלל, מתפלל, ואם לאו, מורדין אחר.

ומי הוא הראוי להתפלל בתעניות אלו, איש שהוא רגיל בתפלה, ורגיל
לקרות בתורה נביאים וכתובים, כדי שלא יטעה, ומטופל בבנים קטנים ואין
לו לפרנסם, ויש לו יגיעה בשדה, שמתוך כך יתפלל בלב שלם.

ולא יהיה בבניו ובני ביתו וכל קרוביו והנלוים אליו בעל עבירה, אלא יהיה
ביתו ריקן מן העבירות, ולא יצא עליו שם רע בילדותו, שפל ברך ומרוצה
לעם, שיסכימו לתפלתו, ויש לו נעימה וקולו ערב שימשוך הלב, ואם היה
זקן עם כל המדות האלו, הרי זה מפואר. ואם אינו זקן, הואיל ויש בו כל
המדות האלו, יתפלל.

דף טז:

ו. זהו שביתו ריקן מן העבירה ... זה שלא יצא עליו שם רע
בילדותו ... זה שליח צבור ... שאינו הגון היורד לפני התיבה

השליח צבור¹² היורד לפני התיבה בתפילות היום יום, וכ"ש בתפילות
שבתות וחגים וימים נוראים צריך שיהא הגון, שנאמר, (ירמיהו יב פסוק ח)
נתנה עלי בקולה על פן שנאתיה ואמרו חז"ל זה שליח צבור שאינו הגון.
שמהפך מדרת רחמים למדרת הדין, ומעורר סטרא דדינא בשפע.

¹² שו"ע ונו"כ נג ד

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ואיזהו הגון, שיהיה ביתו¹³ ריקן מעבירות¹⁴, ושאינן גזל וחמס בביתו, ושלא יצא עליו שם רע, ושיהיה עניו ומרוצה לקהל, וקולו ערב, ומעביר על מדותיו, ושאינן בו חנופה, ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים¹⁵. ועריך שיהיה ותרן ביחסיו עם הזולת. ובר"ה ויוה"כ צריך שיהא נשוי וכן שלשים, ובשאר ימות השנה אפילו אינו נשוי, אולם נשוי קודם לבחור ואפילו אם נתמלא זקנו¹⁶.

ויזהר החזן אם יש ריב וקטטה בין שני אנשים שיהא בשב ואל תעשה הן בדיבור הן במעשה הן בגלוי הן בסתר, ואפילו אם אחד מהם קרוב שלו¹⁷.

ואם אינו הגון אין למנותו, והחולך לערכאות פסול להיות ש"ץ¹⁸, וכן המנבל את פיו, או שמנגן ניגונים שמנגנים נכרים לעבודת אלילים שלהם, פסול מלהיות ש"ץ¹⁹. והספרים האריכו מאד בגודל גנות הממנים ש"ץ שאינו הגון, כי מונעים עי"ז טוב מישראל²⁰. וכתב בספר חסידים, אותם שליחי צבור שאינם מושלמים בתורה ובמצות ויורדים לפני התיבה, עליהם נאמר ומליצוך פשעו בי.

אם אין מוצאים מי שיהיה בו כל המדות האלו, יבחרו הטוב שבצבור שעוסק בתורה ובמעשים טובים. ובן תורה עדיף, דהעוסק בתורה יכול לבקש רחמים להתפלל לפני הקדוש ברוך הוא. ואם נזדמן שליח צבור שהוא בן תורה, ואין לו שלושים שנה, וגם אינו נשוי, ולעומתו יש איש פשוט ונשוי והוא למעלה משלושים שנה, הבן תורה קודם²¹.

¹³ והרמב"ם (פרק ד' מהלכות תעניות הלכה ד') כתב: שיהיה ביתו ריקן מן העבירות, שלא יהיה בבניו ובני ביתו וכל קרוביו הנלוים אליו בעל עבירה. וכן הוא בשלחן ערוך (סימן תקעט סעיף א'). וכן כתבו הטור והשלחן ערוך (סימן נג סעיף ד') לגבי שליח צבור שבכל ימות השנה. ואפשר שאם היו בניו ברשות עצמם ולא סמוכים על שלהנו, אפילו אינם ריקנים מעבירות, אינם פוסלים אותו מלהיות שליח צבור אלא אם כן היתה הפשיעה מצדו, כגון שחינכם בבתי ספר חילוניים

¹⁴ עובר על השבועה אין ביתו ריקן ואף על פי שעדיין לא העידו עליו מ"מ יש לחוש לקול להושיב ב"ד על ככה ואפילו אם לא עבר רק על שבועת ביטוי דלהבא מ"מ אין ראוי למנותו לש"ץ עי"ש [א"ר] וכתב שם עוד בשם משפט צדק דמי שהוא פסול מחמת עבירה פסול להיות ש"ץ אפילו באקראי וכתב הפמ"ג דהיינו דוקא בשלא עשה תשובה. מ"ב שם יד

¹⁵ כדי שיהיו הפסוקים המעורבים בתוך התפלה סדורים בפיו גם אם אינו רגיל לקרות הוא בכלל מסיר אזני משמוע תורה גם תפלתו תועבה. מ"ב שם חי

¹⁶ מ"ב שם

¹⁷ מ"ב שם יז

¹⁸ אולי בזמנינו בעו"ה דנשתכח האיסור מכמה אנשים ואפשר דהוא שוגג בדבר אין לפוסלו וכדאיתא בעין זה בה"מ סימן ל"ד סעיף ד' ע"ש ועכ"פ לענין ש"ץ בר"ה ויוה"כ בודאי יש להחמיר. מ"ב שם ס"ק פב

¹⁹ רמ"א שם כה

²⁰ מ"ב שם יב

²¹ שו"ע ונו"כ שם ה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

מי שבניו מתחנכים בבתי ספר חילוניים, או בתי ספר שיש בהם חינוך מעורב, בנים ובנות יחדיו. אין למנותו שליח צבור²². ואם היו בניו ברשות עצמם ולא סמוכים על שלחנו, אינם פוסלים אותו מלהיות שליח צבור אלא אם כן היתה הפשיעה מצדו, כגון שחינכם בבתי ספר חילוניים וכדומה.

יש אומרים שמותר למנות כשליח צבור קבוע מי שהוא בעל תשובה, אף שבילדותו יצא עליו שם רע כחילוני ומחלל שבת במזיד, ובעל עבירות. שרק בתעניות צבור אין מעלין לשליח צבור מי שיצא עליו שם רע בילדותו כזכור. אבל לא בשאר השנה. וכן נראה דעת הרמב"ם. ויש אומרים שדין זה הוא בכל השנה. וכן משמע מדברי מרן השלחן ערוך²³. אולם המנהג להקל להעלות בעל תשובה לשליח צבור.

שליח צבור שלובש חולצה עם שרוולים קצרים ביותר עד שגם חלק מהזרוע שבין המרפק לכתף מגולה, לכתחלה לא יעבור כך לפני התיבה מפני כבוד העבור²⁴, אלא יתעטף בטלית ויכסה זרועותיו. ויש בזה גם משום הכון לקראת אלהיך ישראל. אבל אם כל פרק הזרוע העליון עד המרפק מכוסה, מותר לו לעבור לפני התיבה גם לכתחלה להוציא את העבור ידי חובתם.

מי שהולך במכנסים קצרים²⁵ וירכיו ושוקיו מגולים, אינו רשאי לעבור לפני התיבה עד שילבש כראוי. ובכל אופן ראוי ששליח צבור קבוע לא יצא לשוק בבגדים מלוכלכים.

ומכל מקום בני הקיבוצים הרגילים ללכת תמיד במכנסים קצרים ושרוולים קצרים, מותר להם להתפלל כך זולת השליח צבור, ובלבד שיטלו ידיהם קודם התפלה, ויזהרו שלא יגעו ברגליהם בכל עת התפלה. שהם בכלל מקומות המכוסים²⁶.

²² ומי שמחנך את בניו בבתי ספר כאלה, למרות שהסבירו לו את הומר הענין, אסור לאפשר לו להיות שליח צבור. אך אם אינו יודע ומבין את הומרת הדבר של חינוך בבתי ספר דתיים שיש שם בנים ובנות יחדיו, והוא עצמו ירא שמים, מותר לו להיות שליח צבור.

²³ מ"ב שם ס"ק מז

²⁴ ואם אין שם טלית לכסות את זרועותיו, במקום צורך אפשר להקל שיעמוד כשליח צבור אף שהוא לבוש בחולצה קצרה

²⁵ מ"ב שם יג

²⁶ שו"ת יחווה דעת חלק ד' סימן ה'

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>